

Gert-Jan Koopman is al 25 jaar de
drijvende kracht achter Heem.

Gert-Jan Koopman

'Het is geen zakje zaad. Je maakt een vegetatie.'

Heem bestaat 25 jaar. Wat begon als een zoektocht naar succesvolle wilde planten-vegetaties groeide uit tot een netwerk waarin ecologie, ontwerp, uitvoering en beheer samenkwamen. Gert-Jan Koopman stond vanaf het begin midden in die ontwikkeling. Op basis van kennis van inheemse kruiden, bodem, historie, landschapsgeschiedenis en natuurlijke processen zijn al honderden bloemrijke beplantingen gerealiseerd.

TEKST en FOTO'S **Peter Bennink**

Waar komt je passie voor inheemse kruidenvegetaties vandaan?

„Ik was als kind al bezig met wilde plantjes en natuur. Ik was eigenlijk echt een vogelaar. Het liefst was ik boswachter geworden, maar er waren toen te veel boswachters en er was te weinig bos. Dus toen ben ik hovenier geworden en bij Van Ginkel terechtgekomen, later de Koninklijke Ginkel Groep.

Ik heb altijd heel graag buiten gewerkt en met planten gewerkt, maar dat strakke en nette werk begon me steeds minder te trekken. Toen klopte begin jaren '90 professor Piet Zonderwijk aan bij Van Ginkel. Hij was hoogleraar onkruidkunde, later vegetatiekunde, en bekend geworden als de grondlegger van ecologisch bermbeheer. Niet meer alles als gazon beheren of klepelen, maar ecologisch beheer waarbij 'Bloemrijke Bermen' ontstaan. Nu was hij bezig om ook op andersoortige terreinen kruidenrijke vegetaties te ontwikkelen, bij terreinen van de waterleiding en DSM bijvoorbeeld. Hij zocht mensen die dat konden realiseren, en beheren. En omdat ik toch altijd al aan die natuurkant van het hoveniersvak zat heeft Wim van Ginkel mij gevraagd of ik er niet voor voelde om me daar mee bezig te houden.

Dat vond ik interessant: niet meer tegen de natuur in werken, maar juist kijken wat ergens van nature thuishoort. Hoe zag het landschap er vroeger uit? Welke planten horen bij die bo-

dem? Vanaf dat moment ben ik veel meer vanuit vegetatiekunde en ecologie gaan kijken.”

Hoe heeft die activiteit zich ontwikkeld tot Heem en later Natuurpro?

„Zonderwijk zei al: als je iets met wilde planten wilt, moet je niet alleen zaaien, maar ook kweken, beheren en begrijpen hoe een vegetatie werkt. Vanuit Van Ginkel zijn we toen kwekerijen gestart en projecten gaan doen. Toen is dit uitgebreid als een licentiesysteem onder de naam Heem.

Later merkten we dat ecologie vaak misging tussen advies, ontwerp en uitvoering. Daarom hebben we hoveniersbedrijven, ecologische adviesbureaus en landschapsarchitecten erbij betrokken. Om duidelijk te maken dat het nu om meer ging dan alleen Heem hebben we dat Natuurpro genoemd. Een organisatie waarin alles samenkomt: ecologie, ontwerp, uitvoering en beheer. Mijn rol verschoof daarin van hovenier en vegetatiekundige naar iemand die vooral partijen verbindt, kennis deelt en de ecologische lijn bewaakt.”

Hoe kijk jij naar het verlies van biodiversiteit in Nederland, en naar de hernieuwde belangstelling voor kruidenvegetaties?

„De grote omslag begon eigenlijk al na de Tweede Wereldoorlog. Toen verdwenen houtwallen, kleine percelen en drinkpoelen door

'Planten die hier vroeger ook voorkwamen, trekken veel sneller biodiversiteit aan'

Kruidenrijke beplanting bij het kantoor van Koopman. Hier wordt ook zaad gewonnen voor de Heemprojecten. De witte bloemen zijn knolsteenbreek. „Professor Zonderwijk en ik hebben heel lang geprobeerd die te kweken en dat lukte steeds niet. Het jaar nadat hij overleed kwamen ze hier ineens op en nu staan ze er massaal. Dat heeft hij helaas nooit gezien.”

ruilverkaveling en schaalvergroting. Daarna kwamen kunstmest en chemie erbij. Het landschap werd steeds efficiënter ingericht.

Vroeger stonden weilanden vol paardenbloemen, pinksterbloemen en zuring. Mijn moeder vertelde daar nog over, ik heb het zelf deels meegemaakt maar mijn kinderen kennen dat landschap nauwelijks meer. Dat wordt ook wel natuuramnesie genoemd, of *shifting baselines*. Mensen weten niet meer hoe bloemrijk Nederland ooit was.

Tegelijkertijd zie je de afgelopen 25 jaar gelukkig wel een enorme groeiende belangstelling voor biodiversiteit en inheemse kruidenvegetaties. Alleen zie je helaas vaak dat er ergens een zakje zaad wordt ingezaaid zonder naar bodem, historie of omgeving te kijken. Dat ziet er misschien het eerste jaar mooi uit, maar ecologisch klopt het vaak niet.

Als je planten gebruikt die hier vroeger ook voorkwamen, dan trek je veel sneller biodiversiteit aan. Die relaties zitten vaak nog latent in het landschap. Insecten herkennen die waardplanten. Daarom geloven wij veel meer in vegetaties die passen bij de plek dan in generieke bloemenmengsels.”

Hoe werkt het realiseren van een geslaagde vegetatie dan wel in de praktijk?

„Bij ons begint alles met bodemonderzoek. Dat is het fundament. Daarna kijken we historisch

naar een plek. Met de website Topotijdreis bekijken we bijvoorbeeld hoe een gebied er vijftig of honderd jaar geleden uitzag. Welke vegetaties kwamen daar voor? In welk floradistrict zitten we? Welke soorten horen daarbij?

Vanuit die informatie bouwen we een vegetatie op. Dat is echt vegetatiekunde. We kijken niet alleen naar soorten, maar ook naar beheer. Want beheer bepaalt uiteindelijk welke soorten blijven.

Wij maaien de meeste projecten pas als de temperatuur gemiddeld onder de tien graden ligt. Dan hebben kruiden hun voedingsstoffen teruggetrokken naar de wortels en voorkom je dat gras opnieuw dominant wordt. Veel bermen worden in onze ogen te vroeg gemaaid. De bladplanten komen dan niet meer terug, de grassen hebben geen lichtconcurrentie meer en gaan groeien. In het voorjaar staan de kruiden dan al op achterstand.

Daarnaast monitoren we alle projecten, drie keer per jaar bekijken we welke soorten zich ontwikkelen, welke spontaan verschijnen en hoe het beheer eventueel aangepast moet worden.

Het is een continu schaakspel tussen bodem, vegetatie en beheer. En flora en fauna kun je daarbij eigenlijk niet los van elkaar zien. Als je een vegetatie maakt die hier van nature thuishoort, dan volgt het insectenleven meestal vanzelf.” <

Heem door de jaren heen

- 1990 – Op initiatief van prof. Zonderwijk gaat hoveniersbedrijf Van Ginkel kruidenrijke vegetaties realiseren en beheren.
- 2001 – Centrum voor Inheemse kruiden en Realisatie van Natuurontwikkeling wordt opgericht en gaat licenties uitgeven aan hoveniers onder de merknaam 'Heem brengt natuur dichtbij'.
- 2018 – De samenwerking wordt uitgebreid met ecologen, landschapsarchitecten en ingenieurs. Het netwerk van 27 partners krijgt de naam Natuurpro, met Heem als basis en eerste productpartner.

‘Het is een continu schaakspel tussen bodem, vegetatie en beheer’